

KÖNYVSZEMLE

Kalevala. Fordította Nagy Kálmán. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972. 557 l.

Új fordításváltozattal gazdagodott Kalevala-irodalmunk. Kalevala a finnek nemzeti eposza. Gyűjtője és egybefoglalója Lönnrot Illés orvos, később a finn nyelv és irodalom professzora. A „finn Homérosz” felkutatta és összegyűjtötte a karjalai népi epikus énekek, lírai dalok és varázsigék ezreit. Ezekből hívta életre a Kalevalát, melynek első kiadása 1835-ben jelent meg, „Kalevala vagyis Karjala régi énekei” címen Helsinkiben.

Igazi összefüggő cselekmény nincs a Kalevalában. Mozaikszerű, egymásba fonódó epizódok sorozata a finnek őstörténetéről, hitvilágáról, a természethez és a benne képzelt erőkhöz való viszonyokról. Hőse maga a finn nép, melynek köréből nem vitézek, hanem egyszerű emberek emelkednek ki mint „bölc Vainämöinen, minden idők éneke”, Ilmarinen, „örök idők nagy kovácsa”, Lemminkäinen és mások. Ezek az emberek a nép jótevői, akik külön vagy együtt viszik véghez a részint természetfölötti csodás dolgokat, mint pl. a világ teremtése, varázslások, részint az emberek javát szolgáló bátor cselekedeteket. A Kalevala által megőrzött népmitológiai emlékek jelentős vallástörténeti értékkel bírnak, elősegítve a finnek ősi vallásának kutatását.

A Kalevalát részben vagy egészben csaknem minden európai nyelvre lefordították. Az első magyar fordítás 1871-ből Barna Ferdinánd műve; újabb teljes fordítását Vikár Béla eszközölte 1909-ben. Nagy Kálmán fordítása időrendben a harmadik. Ő a ma emberének kívánja tolmácsolni a Kalevala színes világát „eszköztelen művésziességgel” és nyelvileg modern formában. Ez a törekvés teszi maradandó értékűvé munkáját, és emeli világviszonylatban a legjobb Kalevala-fordítások közé. A kiadó megállapítása szerint: „Úgy véljük, a vállalkozás nagyságában, gondosságában és nemességében is az elődökhöz méltó munkát végzett a műfordító.” Az új Kalevala egyetemes emberi értéket jelent, „olvassák olyan szeretettel, ahogyan szerzője, a nyelvésznek is igen tehetséges Nagy Kálmán több mint tízesztendőszűlt munkája megérdemli” (A kiadó).

A fordítás értékét emelik Baász Imre metszetei és a kolozsvári nyomda igényes munkája. A Kalevala a Kriterion könyvkiadó legjobb kiadványai közé sorolható.

Kőrösi Csoma Sándor: Buddha élete és tanításai. Fordította, az előszót írta és jegyzetekkel ellátta Bodor András, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972. 218 l.

Új Buddha-tanulmánnyal gyarapodott vallástörténelmi irodalmunk. A könyv szerzője Kőrösi Csoma Sándor (1784—1842) a tibetológia első nagy európai képviselője. A „zarándok tudós”, aki 1819-ben hagyta el hazáját, 1822 januárjában lépett India földjére. Három alkalommal fordult meg Tibetben 1823—1830 között. Ő volt az első európai tudós, aki közvetlen forrásokból tanulmányozta Tibet népének nyelvét, irodalmát és vallását. Utolsó tibeti útja után Calcuttában telepedett le, ahol a Bengáliai Ázsiai Társaság másodkönyvtárosi állását töltötte be. Itt fejezte be híres tibeti szótárát és nyelvtanát, s öntötte formába mérhetetlen ismeretanyagát. Calcuttából még egy rövid utazást tett a buddhizmus szülőföldjén Észak-Bengáliában. Ekkor írta tanulmányait a tibeti buddhizmusról.

Kőrösi Csoma Sándornak Buddha életéről és tanításairól írt munkáját 1957-ben Calcuttában adták ki angol nyelven. Címe: *The Life and Teachings of Buddha* (Buddha élete és tanításai). A könyv négy dolgozatot tartalmaz. Az elsőben W. W. Hunter angol író Kőrösi Csoma Sándor életét ismerteti a *Zarándok tudós* címen, a következő Csomának két tanulmánya a buddhizmusról, a negyedik *Függelék*ként egy ismeretlen szerzőnek dolgozata a tibeti irodalomról. A Kriterion kiadásában megjelent munka ennek a könyvnek a fordítása, a *Függelék* elhagyásával. Ez a kiadás, amint a fordító jogosan állapítja meg, azt bizonyítja, hogy „Kőrösi Csoma Sándor Indiában sem merült feledésbe, és tanulmányaira számot tartanak, halála után 125 évvel kiadásra érdemesnek tartják szerzőjük egykori munkásságának székhelyén, Calcuttában. Elismerése ez az erdélyi utazó fáradságot nem ismerő titáni erőfeszítéseinek, önfeláldozó munkájának, bizonyítéka annak, hogy ha kitűzött célját nem is valósította meg, önzetlenül az egész emberiséget szolgálta, és a tudományosság addig nem ismert új mezejét nyitotta meg.”

A tibeti buddhizmusról Kőrösi Csoma Sándor több kisebb közleményt és négy tanulmányt írt, melyek a Bengáliai Ázsiai Társaság folyóiratában jelentek meg. A vallásalapító Buddha életét és tanítását tibeti források, buddhista szent könyvek közelebről a *Vinaya* alapján ismerteti.

Végül talán nem érdektelen, ha megemlítjük, hogy Csoma nemcsak a tibeti buddhizmust ismertette meg a tudományos világgal, hanem Nyugat vallásos irodalmából tibeti nyelvre is fordított, többek között egy protestáns imakönyvet és zsoltárokat.

Az eredeti munka értékét nagymértékben emelik a fordító tudományos gondossággal megírt előszava és jegyzetei.

A nagy vándor ezelőtt 131 évvel pihent meg India földjén. Tudományos érdemeit és emberi nagyságát szerte a világon elismerik és

tisztelik. Amint életrajzírója, W. W. Hunter megállapítja: „Dicsősége abban áll, hogy egy álomkép után indult el, és egy valóságos feladatot oldott meg.” Amikor a vándor tudós tanulmányait olvassuk, Eötvös József 1843-ban mondott emlékbeszédének szavait idézzük fel: „Az emberi nemnek szüksége van nagyszerű példákra is, hogy a serdülő ivadék, maga előtt látva a férfiút, kinek követésére magát gyöngeének érzi, fölfelé tekinteni, nemes célokért lelkesedni; értők fáradni, nekik áldozni tanuljon, s kinek élete a célnak megfelel, annak nem hasztalan folytak le napjai. S vajon nem nagyszerű példaként áll-e előttünk Körösi? Példája azon állhatatos kitűzésnek, melynek irányát a halál félbeszakaszthatja ugyan, de földi erő meg nem változtathatja; példája, hogy nehézség nincs, melyet erős akarat legyőzni képes ne volna.”

A biblia világa. Szerkesztette Rapcsányi László. Minerva, Budapest, 1972. XV. 315 l.

A Bibliáról elhangzott művelődéstörténeti előadások gyűjteménye. Az előadások szerzői vallástörténészek és teológusok, akik a Biblia világát ilyen címek alatt szólaltatják meg: Mi a Biblia? (Dr. Hahn István); A Biblia földrajza (Dr. Félegyházy József); A Biblia és az ókori kelet (Dr. Komoróczy Géza); Feliratok, osztrakonok, papiruszok és a Biblia (Dr. Schreiber Sándor); Törvény és igazságszolgáltatás a Bibliában (Dr. Pákozdy László Márton); Osztályok és osztályharcok a Bibliában (Dr. Hahn István); A Biblia természetismerete és világképe (Dr. Komoróczy Géza); A bibliai nyelvészet útjain (Dr. Czeglédy Károly); A Biblia és a folklór (Dr. Schreiber Sándor); A Biblia és a zene-történet (Dr. Szabolcsi Bence); A Biblia a művészetben (Rónay György); Bibliakritika és kritikai bibliatudomány (Dr. Hahn István).

A Bibliát emberi alkotásnak, az ókori Kelet kultúrájának szerves részeként fogják fel, mely népek életét gazdagította, hitek és vallások sarjadtak belőle, olvassák és vizsgálják évezredek óta. Értékét és jelentőségét igazán akkor foghatjuk fel, ha emberi dokumentumként látjuk.

A gyűjtemény szerzői a Bibliát kifejezetten művelődéstörténeti szempontból elemzik. Mint a bibliatudomány szakértői a legújabb kutatások, régészeti leletek ismeretében mutatják be a mű történeti értékét és hitelét. Sokoldalúan és tárgyilagosan, tudományos alapos-sággal és türelemmel közelítették meg a Biblia világát. Nem sértettek senkit. Sem a hívőt, akiknek a Biblia több kultúrtörténeti emléknél, sem az ateistát, aki csak művelődéstörténeti szempontból tiszteli e felbecsülhetetlen ókori szöveggyűjteményt. Az olvasó hamar felfedezi, hogy nincs minden tekintetben összhang a szerzők felfogásában. Ez a véleménykülönbség a bibliai hagyomány tudományos értékelésében és felfogásában jelentkezik. A szerzőket azonban a tudományos vagy történeti-világnézeti kérdésekben való véleménykülönbségeik ellenére, összeköti a Biblia kulturális értékének tisztelete. Ez a szerkesztő és az olvasó egyöntetű megállapítása.

A könyv tartalmával harmonizáló képek, melyek a bibliai régészet, a bibliai ihletésű irodalom és művészet tárgyköréből valók, a nyomdailag is szépen tervezett kötetet az év legszebb kiadványai közé emelik.

McLachlan, John: The divine image (Isteni képmás). Lindsey Press, London, 1972. 192 l.

Dr. J. McLachlan, a Cambridge-i unitárius egyházközség tudós lelkésze, a „Minns” alapítvány meghívására 1969-ben hat előadást tartott a Keresztény humanizmus köréből, Boston és Chicago (USA) unitáriusai előtt. Az előadások kibővített anyagát publikálta a szerző 1972-ben „Divine Image” címen. A munka célja a keresztény humanizmus eredetének és kialakulásának vizsgálata. Az első előadás egy „vallásos humanizmus vagy humanisztikus vallás” problematikájával foglalkozik. A következő négy előadás a keresztény humanizmus történeti képét nyújtja. Az utolsó előadás a „szabadelvű vallás és új-humanizmus” címen kiemelkedő vallásos humanistákkal ismerteti meg W. J. Fox és C. Beard-tól D. Hammarskjöld és Sir A. Hardy-ig.

A ma hívő embere szükségei a vallásos humanizmust, a teizmust és humanizmus szintézisét, ez J. McLachlan meggyőződése. Ez a keresztény humanizmus, ahogy a szerző nevezi, a kereszténység és a humanizmus legjavát, örökkévaló értékeit állítja az ember és a világ szolgálatába, s képes kielégíteni a vallásos ember lelki igényeit. A keresztény humanista a humánus társadalmi rend és világbéke híve.

A „Divine Image” unitárius munka; teológiai állásfoglalása és szélsőségektől mentes józan útmutatása a vallásos életben nagy érdeklődést váltott ki az angol unitárius egyházban.

A könyv tetszetős, modern külsőben jelent meg a Lindsey Press gondozásában.

Mendelsohn, Jack: Channing, the reluctant radical (Channing a harcos radikális). Boston, 1971. 283 l.

Channing Ellery William életrajza. Ez a név egyet jelent az amerikai unitarizmussal. Életét (1780—1842) Isten és az ember szeretete határozta meg. Lelki világát a newporti szülői otthon és a harvardi egyetem alakította. Az egyetemi könyvtár kikölcsönzési naplójából az életrajzíró naplója mutatja az ifjú Channing nagy érdeklődését filozófiai és etikai kérdések iránt. Itt alakult ki érdeklődése egy olyan vallás iránt, mely összhangban van az értelemmel. Huszonhárom éves volt, amikor elvégezte az egyetemet. Rövid ideig házitanító, majd Boston egyik szegény, küszködő egyházközségének — Federal Street Church — lelkésze lett. Ettől kezdve élete egybeforrott a szabadelvű kereszténység ügyével. 1815-ben már az unitárius mozgalom elismert vezetője. 1819-ben a híres Baltimore-i beszédében az unitárius kereszténység nagyszerű kifejtését és teológiai igazolását adta. Rövid időn belül mintegy 130 egyházközség állott Channing mellé, és vallotta magát unitáriusnak. 1825-ben pedig megalakult az unitárius egyházi szervezet is.

Channing a tiszta jézusi kereszténység apostola és teológusa, századának egyik legnagyobb befolyást gyakorló prédikátora és írója. Az igazság és szabadság rajongó híve, a szegénység és elnyomottak barátja és segítője volt. Isten- és emberszeretetéből kifolyólag érdeklődött kora társadalmi kérdései iránt, mint a nevelés, mértékletesség, rabszolgaság eltörlése stb.

Channing teológiai munkái széles körben terjedtek. Művei, melyek 1847-ig hét kiadást értek meg, megjelentek német, francia, olasz, izlandi és orosz nyelven is. Válogatott művei hat kötetben magyarul 1870—1881 között jelentek meg.

Az életrajz írója Jack Mendelsohn amerikai unitárius teológus, chicagói lelkész. Tudományos alaposággal tanulmányozta Channing életét és korát. A történeti háttér gazdag adatanyagát Richard E. Nyers kutató gyűjtötte össze.

SEMĂNĂTORUL CREȘTIN

Revista Bisericii Unitariene din R. S. România

Anul 78

1972

Nr. 4

Cluj

CUPRINSUL

Douăzecișicinci de ani 187

STUDII

Dr. János Erdő

In slujba omului și a lumii 189

Pál Sebesi

Date referitoare la istoria liturgiei unitariene din secolul al XVI-a 198

Cronica lui Filstich despre Dávid Ferenc și evenimentele mai însemnate ale anilor 1550—1588 202

Elemér Lakó

Din istoria relațiilor dintre Biserica Unitariană din România și Anglia 204

Mózes Nyitrai

S-a reconstruit biserica de la Vadu 209

Zoltán Kisgyörgy

Biserici unitariene pe lista monumentelor de cultură din județul Covasna 213

LUCRĂRI OMILETICE

Kálmán Kökösi

Arta vieții 215

255

Imre Gellérd	
Morala creștină	220
Valoarea- vieții noastre	224
László Székely	
Sîntem colaboratorii lui Dumnezeu	226
Ferenc Bálint	
A sluji din suflet	229
Stea de crăciun	232
Bálint Sándor	
In urma mesajului ceresc, bucurie pe pămînt	234
András Pataki	
Poruncă nouă	237
VIAȚA BISERICESCĂ	240
ȘTIRI BISERICESTI	246
RECENZII	250

Colectivul de redacție — Editors
 Președinte și redactor responsabil: P.S.S. Dr. Lajos Kovács
 episcopul Bisericii Unitariene; membrii: dr. János Erdő
 (redactor responsabil adjunct), Árpád Szabó și Dezső Szabó
 (redactori) Ferenc Sebe.
 Redacția — Editorial Office
 Cluj, Bd. Lenin nr. 9. R.S. România. Telefon: 146—09

CHRISTIAN SOWER

Journal of the Unitarian Church in R. S. România

Volume 78

1972

Number 4

Cluj

CONTENTS

Twenty-five Years	187
In the Service of Man and World, J. Erdő	189
Contributions to the History of the Unitarian Liturgy in the 16th Century, P. Sebesi	198
The Filtstich's Chronicle about Francis Dávid and of the more important eveniments of the years 1550—1588	202
Contributions to the Relation of the Romanian and English Unitarian Churches, E. Lakó	204
The Construction of the Unitarian Church from Vadu, M. Nyitrai	209
Unitarian Churches on the Cultural Monument List of Covasna County, Z. Kisgyörgy	213
SERMONS	215
CHURCH LIFE	240
NEWS	246
BOOK REVIEW	250

Întreprinderea Poligrafică Cluj 3132/1973

